

iz skušnje vejo, da brez znanja nemškega jezika se jim na domači zemlji trda godí, ako v kancelijah vlada njim tuji, nemški jezik. Le sila priganja take očete, da želijo nemščine za svoje otroke. Učite ga v maternem jeziku, česar potrebuje, — dopisujte mu iz kancelij v njegovem jeziku, pa tudi slovenski kmet ne bode hrepenel po tujem jeziku, kakor nemški, talijanski, francozki kmet ne. Nemška sosesčina kranjske dežele je neumna čenčarija! Med 100 kranjskimi kmetje jih je 99, kateri ne potrebujejo ne ene nemške besede za barantijo svojo. Če pa je Slovenec potrebuje, ne skrbite za-nj, da bi se je ne naučil, ako mu je je res treba! Slovenec ima bistro glavo in se, kadar je odraščan, nauči tujih jezikov na kope.

Čemu tedaj v ljudski šoli otroka mučiti s tujim jezikom? Ako je šola ljudska šola, to je, šola za ljudstvo, naj se ondi podučuje ljudstvo v svojem jeziku! — Ali bi morebiti Avstrija se razrušila, ako bi tudi v kranjskih gimnazijah deželni jezik, to je, slovenski jezik, učni jezik bil? Ali se je Avstrija razrušila, ker se na Laškem uči laški, na Magjarskem magjarski, na Hrvaškem hrvaški?

Národopisne stvari.

O nekterih notranjskih ljudskih imenih.

Na odgovor g. Bilčev o tej reči, ali Sekusi se vjemajo s Čiči, Subokrini z Brkini, Katali s Slavinci, Menokaleni s Komenci, bodi si nekoliko pojasnila. Črke **s**, **k**, **c**, so si sorodne in po takem Sekus in Čič nista toliko narazen; ravno tako ne Katal in Slavinec, ker se je poslednje imé ptujcu lahko glasiló Stlavinec, kakor so nekteri Grki pisali Stlavani namesti Slavani. Če Bistričani pravijo Brćini, pa Pivčani vsi govorijo Brkini, in od Postojne dalje se ne samo Košanci, temuč že celó Št. Peterci in Trnjani zovejo Brkini. Taka ljudska imena nimajo povsod enacega obsega; trdi Gorenci krog Bleda štejejo Cerkljane, Mengušane za Poljance, ne za Gorence; trdi Dolenci pa že Posavce pri Krsnicah proti Litii kličejo za Gorence. Menokaleni (ne Mero-kaleni) pa kažejo glasove v imenu Komen samo predstavljene. H koncu Idrija, ako se meni mesto, res je bolj nova, pa spodnja Idrija in pa Idrija pri Bači ste obé veliko stareji. — Vendar prejšnji moj sestavek ni bil kakor celó izgotovljena reč spisan, temuč drugim le v prevdarek postavljen, pa menim, da še ostaja vreden prevdarka. Da ga je gosp. Bilc v resen prevdarek vzel, mi je drago; tako se temne reči razjasnujejo čedalje bolj.

Hicinger.

Slovstvene stvari.

Tretja seja Matičinega odbora 7. junija 1866.

Tretjo sejo Matičinega odbora je vodil g. prvosednik dr. L. Toman vpričo 12 ljubljanskih in 2 vnanjih gospodov odbornikov in vpričo c. kr. vladnega poročnika g. deželnega svetovavca J. Rotha.

Najpred prebere g. Marn zapisnik druge seje, ki se potrdi; potem poroča tajnik g. Lésar o važnejših stvaréh, zlasti tistih, o katerih ima biti še posebej danes posvetovanje, in knjižničar gosp. J. Vavrú o knjižnici in nekterih darovih, ki so Matici došli. Iz tajnikovega poročila je odbor spoznal, da sta prvosednik in tajnik poverjeniška pisma poslala vsem gospodom dekanom slovenskih dekanij tudi na Štajarsko, Koroško, Goriško in Tržaško, kateri so vsi prevzeli to opravilo razun treh, pa tudi izmed teh treh sta dva nasvetovala

namestnika, le eden se je naravnost odpovedal. Odbor je odobril Matici koristno ravnanje ter gg. prvosedniku in tajniku izrekel za to svojo pohvalo.

Na to se je pričelo razgovarjanje o Matičinih knjigah za l. 1865. „Zgodovine Slovencev“, katero je po g. Trdinovem rokopisu razun v to izvoljenih odbornikov blagovolil pregledati, nekoliko pomnožiti in vrediti gosp. prof. Bradaška, je tiskana 8. pôla v tiskarnici Egerčini, ktera je po najnižji ceni tisk bila prevzela. Odbor sklène, da se gosp. profesorju za njegov trud dá zahvalnica v imenu Matičinega odbora, in na vprašanje: kdo naj to knjigo prodaja in po kateri ceni? se izroči določitev te reči predsedništvu in tajništvu. — Druga knjiga je Erbenov „Zemljepis koroške in kranjske dežele“, ki ga je za Matico poslovenil g. Rebec. Po želji zadnje odboro ve se je g. odbornik Cigale pregledal prevod in dovršil zlasti imenstvo, ter poslal v Ljubljano prvi del — Koroško — 14. maja, drugi del pa — Kranjsko — 5. junija; po nasvetu tajništva odbor sklène, naj se tiskanje te knjige izroči g. Blazniku, da se pospeši kolikor mogoče; vrh tega določi, naj se posebna zahvala izreče g. Cigaletu; predsedništvu s tajništvom pa se prepusti, da ugane, kdo in po čim naj prodaja pozneje to Matičino knjigo. — Tretja knjiga za leto 1865 ima po sklepu poslednjega Matičinega odbora biti „Letno sporočilo.“ Tajništvo pové, da je to dovršeno in se nekaj že tiska, in kaj bode obsegalo, namreč: Poročilo o Matičinem delovanji 1. in 2. leta, o knjižnici, imenik družnikov, račun za leto 1865 in proračun za leto 1866, vabilo k občnemu zboru in dnevni red za-nj, in naznanilo, kateri odborniki stopijo po žrebu današnjem iz odbora, in sklène se, da se z zgodovino „Slovenskega naroda“ razpošlje pred občnim zborom, ki ga po Matičinih pravilih, da se obhaja v poletinskih mescih, naj določi predsedništvo.

Za tem bere blagajnik gosp. dr. Zupanec račun za leto 1865. in pogojni proračun za leto 1865., ter naznani, da ima Matica zdaj premoženja 23.311 gold. 65 kr., in da to leto sme potrošiti 1378 gold. 45 kr.

V imenu pregledovavcev Matičine blagajnice pové g. Iv. Vilhar, da sta jo ključarja enekrat pregledovala ter našla vse v redu.

Za pregledovavce gosp. Tušekovega rokopisa: „Štirje letni časi“ po Rossmässlerji so se po gosp. Costovem nasvetu izvolili gg. dr. Bleiweis, dr. Pogachar in dr. Vošnjak, in ravno tako za pregledovavce slovenskega rokopisa: „Vrtiček samotnih cvetic ranjcega Matevža Hladnika (v Gorici) ž njgovim življenjepisom“ gg. dr. Toman, Svetec in Lésar.

Vsled Matičinih pravil stopijo iz odbora naslednji po žrebu določeni gospodje: profesor J. Vavrú, Fid. Terpinec, Anton baron Zojs in dr. J. Bleiweis; izmed vnanjih pa: L. Svetec, J. grof Barbo, dr. J. Ulaga, J. Gorjup, A. Winkler in A. Janežič.

Nasvet, ki ga je dal g. dr. Ulaga: „Naj Matica prične izdajati šolske knjige“ — reši odbor tako, da bode Matica po dosedanjih pravilih rada sprejemala šolske knjige bodi si za ljudske, glavne ali zlasti za srednje šole — in da bi bilo želeti, naj ji izvedeni profesorji in učitelji znamenjajo nektère, ki bi bile posebno dobre v ta namen, in naj se ji oglasijo gospodje, kateri hočejo to ali uno posloveniti. Pri tej priliki bere gosp. dr. Bleiweis nektera voščila, ki mu jih je z ozirom na omenjeni razgovor o izdaji šolskih knjig v posebnem spisu poslal preč. gosp. dekan P. Hicinger, in ktere vsled očitno razodete želje Matičinega odbora v tem sporočilu priobčimo. Pismo se glasi tako-le:

O preuredbi učilnega reda v ljudskih šolah.

Mnogo se govori po samem in v zborih, piše tudi v vlogah in v časnikih, kako bi se preuredil učilni red v naših ljudskih šolah, da bi dobil bolj narodno podlago, in da bi ljudstvu več koristil. Zdi se pa skoraj, da ti pomenki imajo premalo obširno obsego, da namerjajo bolj samo kranjsko deželo, za katero je okrožnica od 16. marca izbudila živo pretresanje. Če se sme še kdo vmes oglasiti, bi hotel jez izgovoriti sledeča voščila:

1. Pri obravnavi šolskega uka v slovenskih deželah naj bi ne hodila vsaka stran posebej, marveč naj bi se soedinile škofije ali konzistorii na Slovenskem, kot ljubljanska, lavantinska, krška, tržaška in goriška, kolikor mogoče na enak red. Doslej so mnoge šolske knjige drugačne za Štajarsko, drugačne za Kranjsko, in zopet drugačne za Primorsko.

2. V taki obravnavi šolskega uka naj bi se oziralo tudi na druge slovanske narode v avstrijskem cesarstvu, zlasti na Čeha; česke šole so, kar se tiče narodne podlage in koristnega podučevanja, posebno dobro osnovane; tudi kar se tiče zadeve družega, to je, nemškega jezika, so izvrsten izgled.

3. Kar se tiče sosebno šolskih bukev, bi utegnile ravno tudi učilne knjige družih narodov slovanskih biti v izgledalo, bodisi kar se jezika tiče, bodisi kar oblike in vrste obsežka; zlasti bi se česke šolske knjige ne smele prezirati, saj Čehi so med slovanskimi narodi se najdalje pomaknili v narodnem izobraženju in znanstvu; tudi njihova dotika z drugimi narodi, zlasti z Nemci, je mimo družih slovanskih narodov najbolj podobna dotikam slovenskega ljudstva.

4. Dobro bi bilo, ako bi učeni in umetni izrazi tudi v šolskih rečeh, na pr. v slovnici, v računstvu, v naravnih stvaréh, bili bolj enaki pri raznih slovanskih narodih; za politične in pravniške reči so se umetni izrazi pred nekaterimi leti na Dunaji sestavili za vse slovanske narode avstrijskega cesarstva, in kaj enacega bi bilo primerjeno tudi za šolske predmete.

5. Če se sme za vse šolske knjige več enakosti voščiti po vsi slovenski zemlji, naj bi kaj tacega tudi za katekizem ali krščanski nauk veljalo; v tem je sicer še drugo voščilo na mestu, namreč da bi knjige za posamezne šolske razrede bile po enakem načinu izdelane, iz manjšega na večje, iz krajšega na daljše, iz tesnejega poduka na bolj razširjenega se razvijale, kakor imamo izgled nad nekaterimi katekizmi nemških škofij, na pr. v Reznu ali Friburgu. Sicer se vé, da katekizem je reč, za katero je škofijstvom skrb lastna.

Na vrsto pridejo zdaj posameznih odbornikov nasveti, in sicer g. dr. Bleiweis svetuje: 1) Naj izdâ Matica slovenska po izgledu družih Matic za leto 1867 koledar z letopisom gledé na črko c) §. 6. in črko a) §. 2., in ga izdaja vsako leto; 2) sestava koledarskega dela pa se proti primernemu honoraru izroči g. dekanu Hicingerju s tem pristavkom, da se izpusté nekatere manj praktične pritikline, ki jih je imel koledar od 1865. leta; 3) Letopis vsled črke c) §. 6. oskrbi tajništvo, ostale sestavke vsled črke a) §. 2. oskrbijo odborniki brez honorara. — O prvem predlogu meni g. B. Raić, ali bi se ne mogla Matica združiti z družbo sv. Mohora tako, da bi skupaj dajale obe družbi koledar in sporočilo o svojem delovanju? Ker je za prihodnje leto že prepozno, razloči odbor, da se Matičino predsedništvo spusti v dogovor z vodništvom družbe sv. Mohora o tem; sicer pa, da se za leto 1867 dá na svetlo koledar s sporočilom vred še pred občnim zborom, in da se po gosp. dr. Costovem svetu imenuje koledar in letopis slovenske Matice. Ravno tako se sprejemata nasledna dva dr. Bleiweisova predloga, samo s tem pristavkom, da podučne

sestavke oskrbijo odborniki ali drugi slovenski pisatelji, in ker se nekteri pričujoči gospodje v to koj ponudijo, se izroči njihovo vredovanje gospod dr. Bleiweisu, predsedništvu pa, da poravná z gosp. dekanom Hicingerjem zastran plače za prejšnji in prihodnji koledar ter da s tajništvom poskrbi, kdo in po čim bode prodajal Matičin koledar in letopis.

Gosp. Lésar nasvetuje, da Matica v zvezo stopi z vsemi slovanskimi slovstvenimi društvi (na pr. z družbo sv. Mohora, ilirsko Matico, z antropološkim društvom v Moskvi in s cesarsko akademijo nauk v St. Petersburgu, z Matico česko, Besedo umetniško in s Pravniškim društvom (spolek pravnički) v Pragi, s kterimi še ni v zvezi.“ (V zvezi je že z Matico dalmatinsko v Zadru, gališko-rusko v Lvovu, slovaško v sv. Martinu in s srbsko v Novem Sadu). Nasvêt se sprejame in po besedi dr. Tomanovi sklene, da se hvala izreče vzlasti Matici ilirski, najbližnji sestri, ki nam je poslala skoraj vse svoje doslej izdane knjige.

Gosp. Cigale popraša v posebnem dopisu, ali bi sprejela Matica Izbornik ali kratko propedeutiko, ako jo posloveni, in odbor izreče, da bi s tem gotovo vstregel Slovincem, da ima na porabo dr. Bleiweis v rokopisu kratek znanstven slovník o tej vedi, ki ga je bil sestavil ranjki gosp. prof. pastirstva, kanonik J. Poklukar, da bi vendar bilo dobro, da imenuje izvirnika, po kterem se misli ravnati in da se ozira pri tem spisovanju na druge Slovane (p. Hanuša itd.) Gosp. Marn naznani odboru, da je slovenska Matica po smrti ranjcega pisatelja Poženčana M. Ravnikarja dobila nekaj njegovih rokopisov, in med njimi sta dva, ki bi bila vredna, da ji Matica spravi na svetlo in svojo hvaležnost ranjkemu skaže, da mu postavi ta spominek. Prvi rokopis je skoraj dovršen; naslov mu je „Stari sled Slovencev“, imenovati pa bi se smel: Starožitnosti slovenske. Res, da je marsiktera pleva vmes, pa je tudi mnogo zlatih zrn, ter porabil je pisatelj že tudi novejšje virnike (Šafarika, Hanuša itd.), in ako se sklenejo s tem spisom nekteri manjši, bi knjiga imela to-le razdelitev: 1. Sled Slovencev med nekdanjimi ljudstvi, in 2. Sled Slovencev po zemljopisu: a) nekdanje zlasti male Azije, b) nekdanje ali stare Evrope. Dostavek: a) Bogoslovje nekdanjih Slovencev, b) Letopisni pregled slovenske povestnice in c) Imenik zemljopisnih, povestniških in bogoslovskih imen. — Drugi rokopis je prestava podučne povesti „Popotovanje v Špicbergen“ ali „Utopljeni“ popolnoma dovršen. — Prvi spis naj bi pregledali gg. Raić, Trstenjak in dr. Vojska; družega pa, za ktere se izvolijo gg. dr. Vončina, Vavrú in Svetec, ako presodijo, naj Matica morebiti daruje Mohorjevi družbi, da ga dá na svetlobo. Ako pregledovavci pospešijo svoje delo, bode že o šolskih praznikih dala Matica lahko v natis knjige za leto 1866, in s koncem tekočega leta prihitela, kar se jej je bilo doslej neljubo zapoznalo. Seja pritrdi, in g. dr. Vojska pristavi, da so morebiti še sèm ter tje po deželi važni rokopisi po ranjcih pisateljih, kteri naj bi se blagovoljno v pospeh slovenskega slovstva Matici poslali.

Po končani razpravi izreče dr. Bleiweis željo, da naj se prihodnji občni zbor obhaja spet z duhovno slovesnostjo zjutraj v cerkvi, zvečer pa s primerno besedo v čitavnici, ktera naj se naprosi v ta namen.

Avstrijska armada.

Vojska je pred durmi in vsak hip se utegne slišati, da se že kri preliha na severu in jugu našega cesarstva, čegar lastnino hudo žalita dva sovražnika.